

expedice speculum

Putování za záhadami a zajímavostmi regionu „Zrcadla“

Za štěpánovskou homolí

Vesnici Štěpánov u Tulešic zná dnes jen hrstka místních znalců a historiků. Tato osada neměla dost štěstí a ztratila se ve víru bouřlivých událostí středověku. Možná jen náhoda rozhodla, že sousední Vémyslice, Tulešice či Dobřínsko zcela samozřejmě patří do našeho života, zatímco Štěpánov pomalu mizí v nepaměti. Cílem dnešní výpravy je tiché zákoutí na soutoku řeky Rokytne a Dolnodubňanského potoka. Bujný prales bezového křoví a kopřiv zde ukrývá pozůstatky středověké vesnice, která neměla to štěstí.

Na místo se nejlépe dostanete od Oulehlova mlýna. Tuto nápadnou samotu najdete u mostu, kde silnice z Vémyslic do Tulešic překonává řeku Rokytne. Od mlýna jděte po silnici ještě směrem na Tulešice. Asi po 50 m odbočte vpravo na polní cestu, která vás přivede k mostku přes dolnodubňanský potok. Zde bývala ve středověku vesnice Štěpánov.

Místo je to velmi příhodné, kryté před větry, obklopené svahy s úrodnou půdou na spraši. Pře-

níž po potoku. Zde je v křovinách a kopřivách ukryta poměrně mohutná hráz, která z celého údolí vytvořila hluboký rybník a z Homole nepřístupnou vodní tvrz. Pokud by byl rybník případnými dobyvateli vypuštěn, ještě několik týdnů by byla pevnost chráněna vrstvou rybníčního bahna.

Podívejme se detailně na samotnou hráz. Stavba hráze je dobře zřetelná v korytě potoka, který zde snad při povodni vyhloubil průrvu. Hráz je zde asi 10 metrů vysoká. Těleso hráze je nasypáno ze sprašové hlíny, pravděpodobně těžené v hliníku na místě blízkého včelína. Vnitřní strana hráze je chráněna před ničivým působením vln napuštěného rybníka silnou vrstvou nasucho kladených plochých kamenů. Na východním okraji je koruna hráze asi o dva metry snížená. Býval zde přepad pro odtok přebytečné vody včetně případné povodňové vlny. Kvůli odolnosti je přepad vysekán ve skále. Na kolmé skalní ploše na okraji přepadu si povšimněte otvoru vysekaného do skály. Zde

Protržená hráz horního štěpánovského rybníka. Výšku hráze (téměř 10 metrů) můžete porovnat s postavou stojící na vrcholu.

Na pahorku „Homole“ stávala štěpánovská tvrz

jdete-li mostek přes potok, jistě si povšimnete pahorku, který jako ostrov vystupuje ze dna údolí. Obyvatelé Tulešic nazývají tento pahorek „Homole“. Zde bývala tvrz - sídlo místního feudála, středověkého správce či vlastníka vesnice Štěpánova. Toto tvrziště (místo bývalé tvrže) nebylo dosud v odborné literatuře zaznamenáno. Místní však dobře vědí k čemu tento pahorek sloužil.

Při výstupu na vrchol „Homole“ si povšimnete dvou terasovitých stupňů, zbytků středověkého opevnění. Terénní stupně byly jistě opevněny dřevěnou palisádou, která se však nemohla do dnešních dnů dochovat.

Nejdůležitější prvek opevnění je ale třeba hledat asi o sto metrů

byl asi usazen trám dřevěného zařízení na regulaci odtoku.

O existenci Štěpánovských rybníků se nám dochovaly i písemné zprávy. Když z nařízení císaře Josefa II. podávala vrchnost kolem roku 1775 příznání příjmů za účelem zdanění, uvedl majitel čermákovického panství mezi svými výnosy také 16 kop kaprů (1 kopa = 60 kusů) z rybníka nad Štěpánovem a 3 kopy těchto ryb z rybníka pod Štěpánovem. Tento záznam dokládá pouze existenci rybníků, samotná vesnice již byla desítky či stovky let zaniklá.

Rybník, jehož hráz jsme si popsali výše, byl zřejmě tou větší horní nádrží. Hráz menšího rybníka je méně nápadná. Pozorný návštěvník ji může najít asi

o 200 m níže na samém soutoku potoka a řeky Rokytne u náhonu na Kuchyňkův mlýn. Hráz je asi dva metry vysoká. Bývalý dolní rybník může být mnohem mladší, možná byl postaven až po zániku Štěpánova. Svým účelem asi souvisí se soustavou mlýnů na řece Rokytne. Do tělesa hráze je důmyslně vkomponováno křížení Dolnodubňanského potoka a náhonu na Kuchyňkův mlýn. Technické řešení připomíná mimoúrovňovou křižovátku a umožňuje jak bezpečný odchod povodňové vlny z potoka do řeky, tak i napájení náhonu z řeky i z rybníka.

Jméno zaniklé vesnice nám do dnešních dnů uchovaly názvy polních tratí. Tak v katastru Tulešic nacházíme jména „U dolního

horního rybníka.

Čilý ruch na tomto dnes opuštěném místě připomíná i blízký pomístní název „U krumlovské stezky“. Tato dnes zaniklá komunikace vedla z Tulešic do Krumlova a jistě Štěpánovem procházela.

Při pátrání po historii zaniklého Štěpánova jsme narazili na podstatně komplikace. Především v našem regionu jsou dvě středověké vesnice tohoto jména, shodou okolností obě během doby zašly. Druhá obec byla kdysi mezi Miroslaví, Našiměřicemi a Kninícemi v blízkosti dnešního kamenolomu, kde se dosud jedna polní trať jmenuje „Štěpánov“.

Obě lokality nebyly donedávna historiky rozlišovány a u většiny listin je i dnes obtížně spolehlivě

Čtvercový otvor vysekaný do skály sloužil k usazení trámu

Štěpánova“ a „U velkého Štěpánova“, v Dobřínském katastru „Dily u Štěpánova“. Zdá se, že jména „dolní“ a „velký“ Štěpánov označovala již výše popsané rybníky. Jiné názvy těchto rybníků „Nad Štěpánovem“ a „Pod Štěpánovem“ z výše zmíněných hospodářských záznamů z 18. století nám mohou pomoci upřesnit polohu zaniklé vsi. Středověký Štěpánov s velkou pravděpodobností ležel mezi oběma rybníky. Zbytkem zaniklého stavení je snad poměrně rozsáhlá a částečně do terasy uspořádaná hromada kamení na pravém břehu potoka asi 50 m pod hrází

rozlišit, které vsi se záznam týká. V historických pramenech je poprvé Štěpánov na Moravsko-krumlovsku jmenován k roku 1376, naposledy pak roku 1509, kdy již je uváděn jako pustý.

Za těchto okolností nemá velký význam pouštět se do úvah, kdy a proč osada zanikla. Samotné zpusťování a dočasné zanikání sídel patřilo k poměrně častým událostem ve vývoji středověkých osad. Je možná lepší položit si otázku, proč nebyla daná vesnice obnovena?

Napsali Bronislav a Eva Grunovi, Petrovice u M. Krumlova

Vrstva kamení zpevňovala hlinité těleso hráze rybníka